

**Омаж бескрајном обнављању
Данило Вуксановић, Изложба *Матрица. Монологија* у
Галерији Матице српске (24. октобар 2020. – 4. април 2021)**

Матрица. Монологија Данила Вуксановића седма је изложба едиције „Традиција и савремено стваралаштво” којом Галерија Матице српске настоји да да простор савременим уметницима, позивајући их на креативни дијалог са прошлошћу. Едицију о којој је реч као уредник покренуо је управо Данило Вуксановић, а темељи актуелне изложбе, према речима овог уметника, постављени су на оној из 2016. са темом *Кошница*. Попут *Кошнице* на којој је група уметника изложила своје радове инспирисане чувеним симболом најстарије српске културне институције, *Матрица. Монологија* снажно се везује за историјат, мисију и послање Галерије Матице српске, установе у којој је Данило за послен као конзерватор-рестауратор. Изложбу чине реинтерпретације, нова читања и слободна размишљања на тему матрица-клишеа које служе за умножавање, а које је уметник пронашао и пробрао у депоу Галерије.

Поставка започиње једним необичним каменом који подстиче на размишљање. У митологији, камен је атрибут Сатурна, који је у грчкој верзији Кронос, то јест време. Овај антички бог гутао је своју децу све док му супруга Реа није уместо Зевса подвала – камен. Замењен каменом, Зевс ће, кад стаса, свргнути оца; камен који га је спасао постаће симбол победе над Кроносом – Временом; у камену ће људи клесати своја достигнућа да их отргну од заборава, а литографским каменом који је користио први управник Галерије Матице српске премостиће време Данило, осмисливши овај предмет као средство замишљене комуникације актуелне управнице Тијане Палковљевић Бугарски и Миливоја Николајевића. Управница на камену исписује писмо као поруку претходнику, публици и наредним генерацијама. *Матрица. Монологија* тако започиње тимским радом, који остаје обележје целе изложбе, у холу наговештене анимацијама Срђана Радаковића, праћене музиком Горана Трајкоског и „запечаћене” печатом-логотипом који су заједно осмислили аутор изложбе и вајар Лука Кулић.

Осим снажне поруке о колективном карактеру савременог уметничког дела, као и испреплетености мноштва послова (па и персона) у сваком музејском раднику, изложба одговара на многа лична питања која уметник себи поставља – како на путу ка докторској дисертацији чији је изложба део, тако и на путу сталног усложњавања уметничког ангажмана у савременом друштву. Одшкринувши фиоке са „Десет музејских речи” на улазу у прву салу, посетилац започиње несвакидашње близак увид у појединости музејске делатности, али и у интимне исповести о сврховитости, животу, трајности и идентитету. Поред готових радова изложене су и матрице, које су почетна инспирација за дела, али не више од тога, јер свако дело од ове прве искре креће у потпуно новом смеру. Не само што намера уметника није била да копира клишее већ, према његовом сведочењу, такве копије не би ни биле могуће; матрице се са сваким углом мењају, и другачије рефлектују светлост, што је Данила подстакло да размишља о константној трансформацији уметничког дела. Ту је појаву затим и тематизовао, како у смислу пребацивања из једног у други уметнички медиј, тако и у смислу давања новог живота и уметничког статуса предметима који су лежали заборављени у некој од музејских фиока. Одабир клишеа је разнолик, те су, поред групе чврсто везане за историјат Галерије (Печатњака и Дипломе Матице, Оснивачког писма итд.), реинтерпретиране и иконе, портрети, медаље и једна карикатура.

Судећи по истакнутом месту и броју верзија, као и по одлуци да се на основу ње излије ново уметничко дело у бронзи, та карикатура садржи важну поруку читаве изложбе. Она представља цртеж Лазе Костића који је Урош Предић израдио у сврху шаљиве честитке за (тада) предстојећу 1900. годину. Три интерпретације „Opinion Publique / Јавног мњења” у Даниловој изведби сажимају главна питања која су га у раду на поставци занимала: питања трансформације, кружења и темпоралности. Такође, може се рећи да је оригинална матрица профетичка у питању поигравања јавним мњењем, којим на карикатури у виду лопти са слоговима, жонглира Лаза Костић, а које се данас спроводи затрпавањем јавности мноштвом информација. Па ипак, и у том обиљу чињеница, појава и тврдњи, непогрешиво се осећа присуство тајне; речима самог уметника, тајна нам увек даје наду и мотивацију да непрестано истражујемо¹. Вера у неку скривену суштину коју тек треба да расветлимо темељ је људске природе, па и покретач уметничког процеса. Зато није случајно што се знатан део радова дотиче света иза појавности, у религијском или архетипском смилу.

У „Дому светог Духа” српски светитељи са матрице Христофора Жефаровића нестају у процесу набацивања слојева, као да прелазе у неку другу димензију, обасјану светлошћу. Оно што је од њихових обриса остало стапа се у неразлучиву масу ван нашег домаћаја, док драперија на часној трпези тродимензионално и опипљиво излази у наш простор; тај трансфер између различитих нивоа постојања константна је тема ове изложбе. На њу упућује и соба у којој су изложене композиције инспирисане матрицом *Богородице Бездинске* Захарије Орфелина. Данилова Богородица појављује се у три верзије – прва је „Покретач” ужарених, усијаних топлих тонова који као да пулсирају; она се претапа у „Етеричну”, белу и неухватљиву која може да оличава процес преласка, на шта упућује и њено средишње место. Напослетку, трећа је приказана *са оне стране*, као у негативу фотографског филма; она је

---

¹ Све парафразе ставова уметника потичу са јавног „Разговора о уметности” вођеног 26. фебруара 2021. у Галерији Матице српске, у оквиру пратећег програма изложбе.

„Посредник” – између сфера људског и божанског постојања које нису идентичне али су нераскидиво повезане. И друга Данилова интерпретација иконе, „Богомати Сивачка” изложена у првој сали, исијава овом натприродном ауром обрису који тек овлаш израђају из неког другог света. „Преображавање индивидуалног искуства помоћу симболизма”, пише Мирча Елијаде (Mircea Eliade), „једнако је његовом отварању према Духу”². Због тога приказ микроскопа коме Данило даје истакнуто место поред Богородица, не треба схватити само као алат конзерватора, загладаног у детаље предмета, већ и као покушај да се завири иза света физичких појава, унутрашњим оком изоштраним за симболе.

Данилов „портал преласка” у овој сталној потрази и кретању између светова јесте орман, извучен из подрума Галерије Матице српске. Из сенке – и из својеврсног подземља – донесен је на светлост засебне собе, у којој стоји самостално и поносито. Његове фиоке, поред клишеа, крију још и портрете часника Матице, архитектуру прошлих времена, фотографије свечаности, процесија које су давно протутњале улицама – али не без трага. Орман је, према сведочењу уметника, попут *йрезора* у коме је пронашао све што му је потребно да осмисли нова дела. Силазак у подземље и у сенке као потрага за знањем опште је место свих древних култура; то је иницијацијски поступак који се назива и *Regressus ad uterum*, дакле повратак у материцу. Матрица, материца, Матица етимолошки је згодна игра речи којом су се већ на вођењима користили уметници Данило и Лука; са добрим разлогом, јер је цела едисија „Традиција и савремено стваралаштво” промишљање уметничког процеса као сталне комуникације између различитих времена, овог нашег и оног почетног – како у смислу почетака Галерије Матице српске као институције, тако и у смислу прапочела света, од наших очију скривеног, а опет у наше душе утиснутог. Притисак и отисак такође су значајна тема изложбе, како кроз графички процес и експонате који показују графичку пресу, тако и у симболичном смислу, јер архетип у преводу са грчког значи „први отисак” – а уметник је пред нас поставио обиље архетипских слика, у свесном настојању да нам се обрати кроз примордијалне садржаје, свима заједничке. Уметничко стварање је у неком смислу одговор на унутрашњу тежњу да се ти унутрашњи „притисци” и „отисци” оспоје. И заиста, вероватно не постоји уметник на свету који може да издржи а да не ствара; сам Данило има иза себе богат опус од преко педесет изложби, а обиље скица које посетиоци могу слободно да додирну и прелистају оличава сву набујалост и незадрживост уметничке инспирације. Одлуком да скице, које су публици обично недоступне, буду изложене на овај начин, док су матрице, противно досадашњој пракси, изложене у статусу уметничког дела, Галерија Матице српске поставља важна питања о томе шта је уметничко дело, ко о томе одлучује и зашто се неки предмети на крају нађу у музејима, док други остају ван њих.

Разгледање скица покреће неодољив процес асоцијација на представе стварања света из алхемијских трактата раног новог века. Није случајно што процес настанка једног уметничког дела подсећа на библијско Постање, како су га замишљали стари алхемичари; Јунг је веома уверљиво доказао да је практична вештина алхемијских трансмутација заправо одраз унутрашњег сазревања у потрази за целовитиошћу психе и у ослушкивању гласа унутарњег Јаства³. Речима самог Данила, приликом скицирања процес је био важнији од крајњег

² Мирча Елијаде. *Симболизам, светио и уметностии*. Крушевац: Гутенбергова галаксија, 2006, 46.

³ Вид.: Карл Густав Јунг. *Психологија и Алхемија*. Загреб: Напријед, 1984.

резултата; у (не)условима пандемије скице је константно досликавао, доцртавао и мењао, што може делом дочарати и анимација Срђана Радаковића. Размишљања и потрага коју скице покрећу се никад не завршава, те и готова дела, иако пред нас постављена као довршена, заправо представљају почетак неког новог дијалога са собом и другима. Ханс Георг Гадамер (Hans-Georg Gadamer) схватао је језик као бескрајно смењивање питања и одговора, па овај концепт из филозофије језика засигурно можемо пренети и на филозофију уметничког стварања, која је као круг без почетка и краја.

Круг, кружење, као доминантна тема изложбе, како кроз идеју предаје (преведено – „традиције“) тако и кроз тежњу да се рад на докторату „заокружи“, у визуелном смислу доминира последњом салом, у којој су експонати поређани око дрвеног стожера, централно постављеног. Средишњи положај овог експоната није случајан, будући да је „Средиште... симбол организаторског начела“⁴ а представе које „круже“ око дрвеног стожера тичу се оснивања Матице српске 1826. и њене потоње функције сабирања, обнављања и сталног сејања новог знања. Подигнут, стожер се открива као предимензионирани печат, носилац логоа изложбе – Уробороса, то јест змије која прождире сопствени реп, древног симбола космоса и цикличног обнављања. Према сведочењу уметника, Уроборос се може схватити као својеврсни ауто-портрет и симбол непрестане личне потраге, а смештен на логотип изложбе, он окружује симбол кошнице, заштитни знак Матице, а можда и референцу на ранију изложбу истог назива. На појединим вођењима, печат је попримио и перформативни карактер, њиме се отискивало, а публика се укључивала у дијалог о уметности, који запослени у Галерији Матице воде и без публике, на дневном нивоу.

Експонати надахнути оснивачким печатом нумерисани су здесна налево; но, ако бисмо, упркос нумерацији, спровели заокрет удесно, посматраћемо кружнице које се, попут месечевих мена, испуњавају обрисима. Ти облици, налик на хелијску деобу, формирају једнаке сегменте са кружним потписима оснивача Матице српске. Кружни распоред, лунарна симболика и постојање дрвене осе окретања у овој сали, упућују на то да краја нема, то јест да треба настављати дело које је блеском инспирације у Пешти 1826. започела група српских часника, од којих ниједан није хтео да се потпише изнад другог.

Сасвим прикладно и сигурно са намером, читава изложба је постављена некако циклично, тако да се може равноправно сагледати и од прве и од последње сале. Ауторка ових редова је, приликом сваке посете, била у искушењу да разгледање започне управо „наопако“ – од скица, преко собе са „месечевим менама“, па све до дипломе чије празно кружно поље чека да је Данило овери докторском дисертацијом – у сталном настојању да се што достојније и што плодније укључи у размену Галерије Матице српске са прошлошћу и са сопственом средином, којој је намењена порука на уводном камену.

Овом, може се слободно рећи, филозофском изложбом, Данило је први који отворено афирмише концепт „музејског мислиоца“, што је титула коју му је доделила управница Тижана Палковљевић Бугарски, а у којој је оличена сложеност ангажмана данашњег музејског радника. Уметник, конзерватор, кустос, водич, често портпарол за односе са јавношћу, аутор текстова али и техничар свих врста када је потребан пар руку више, Данило и њему сличне

---

⁴ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant. *Rječnik simbola – mitovi, sni, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi*. Zagreb: Nakladni zavod МН, 1989, 624.

колеге диљем земље демонстрирају ширину и будност потребне за обављање послова у културним институцијама данас. У неком смислу ово није изненађујуће, будући да на култури почивају идентитет и континуитет свих народа, али јесте слабо примећено и недовољно цењено. Стога се баш отварањем и привлачењем што различитије публике, што доследно спроводи Галерија Матице српске, премошћава јаз који постоји између чињенице да је култура свачија насушна потреба и још увек мањкавог освешћивања и неговања те потребе.

Весна С. Гајић
Филозофски факултет у Новом Саду, докторанд
vesna.adic@gmail.com